

Jul & andra upptäckter

Vad kan du om julen och livet förr? Vandra runt med vår karta och svara på kluriga frågor! Starta vid Kapellplan, längst upp på Tunnbindaregatan. Kartan och facit hittar du i slutet av dokumentet. Lycka till!

1. Juldekorationer i staden

När det var juletid var det vanligt att man smyckade gatorna i Linköping. På vissa ställen hängdes det upp girlanger mellan husen. I mitten hängde en stjärna eller lykta som lyste upp gatan. Framför trappan var det vanligt att folk lade ut kvistar så att man kunde skrapa bort snön från skorna. Till höger om dig finns ett hus som kallas Solliden, med ett runt fönster på framsidan. Framför trappan ligger det kvistar på marken.

Från vilket träd kommer kvistarna?

1. Gran
- X. Tall
2. En

2. Halm

Ser du halmstjärnan i fönstret? Vid juletid är det vanligt att man pyntar med saker som är gjorda av halm. Förr i tiden trodde man att julhalmen förde med sig tur till gården och motade bort det onda. Julhalmen påminde också om den halm lilla Jesusbarnet låg på i krubban.

Förr i tiden var det också vanligt att man, vid juletid, lade halm på golvet i stugan. Varför gjorde man så?

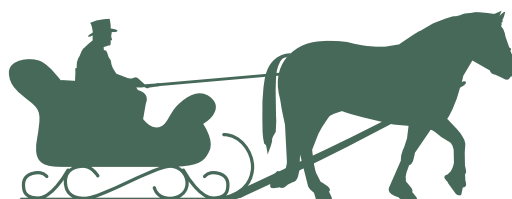
- 1. För att djuren skulle kunna äta av halmen
- X. För att människorna tyckte det var fint
- 2. Halmen skyddade mot golvdrag. I halmen kunde också gästerna sova på natten

3. Kopparslagarøgränd

Titta upp i gränden på vänster sida. I gränden ligger stenar på marken. I mitten ligger stora stenar på rad. De kallas Borgmästarstenar.

Varför fanns de stora Borgmästarstenarna?

- 1. Man skulle gå på dem för det var så smutsigt på gatorna förr i tiden. Längs med husen låg skräp och annat äckligt!
- X. De som gick ner i gränden gick på höger sida om stenarna och de som gick upp i gränden gick på vänster sida om stenarna.
- 2. Man tyckte att det var snyggt att pryda grändernas gator med fina stora stenar.

4. Tomtøen

Ser du den lilla tomten? Från början var tomten en liten grå gårdstomte. Han tog hand om gården och såg till att djuren hade det bra. De som bodde på gården var tvungna att hålla sig vän med gårdstomten. Annars kunde han dra till sig olyckor. På julaftonskvällen satte man alltid ut ett stort fat med gröt åt tomten.

Skeden som tomten skulle äta med fick inte vara av metall. Han kunde bara äta med en träsked. Varför var det så?

1. Det ilade så mycket i tomtens tänder när han åt med metallsked.
- X. Metall var dyrt och tomten tyckte inte att man skulle slösa med sina pengar. Det gick lika bra med trä, tyckte han.
2. Förr trodde man att metall skrämd bort spöken, troll och andra övernaturligaväsen. Gårdstomten ville man inte gärna bli av med, så säkrast var att inte använda metall.

5. Tunnband

Du befinner dig nu bakom Handelsboden. På gården bakom en handelsbod fanns oftast en hållgård. Där kunde de som kom resande från landet parkera sina oxar och hästar och vagnar medan de uträttade sina ärenden inne i staden. På gården finns ett par tunnor. Ser du dem? Runt tunnan finns det band av metall, som håller ihop tunnan. De kallas för tunnband. När tunnan gick sönder brukade barnen få banden att leka med.

Hur gjorde de när de lekte med tunnbanden?

1. Barnen rullade tunnbanden på marken och satte fart på dem med pinnar. Det gick ut på att kunna rulla så långt som möjligt.
- X. Barnen använde banden som rockringar.
2. Barnen kastade tunnbanden mellan sig. Ungefär som en frisbee.

6. Handelsboden

Gå in i Handelsboden och upptäck hur en affär såg ut förr i tiden. Här såldes mat, sockertoppar, träskor, spik, karameller och mycket annat.

I Handelsboden finns det många olika dofter av mat, kryddor och läder.

6 a. Vad tror du såldes i den stora tunnan i Handelsboden?

- 1. ☐ Sill
- X. ☒ Rökt korv
- 2. ☐ Rökt fläsk

6 b. Ser du draken i Handelsboden? Varför fanns boddraken där?

- 1. ☐ Drakens form är lång och smal och därför fick många krokar plats så att man kunde hänga upp många saker
- X. ☒ Draken var Handelsbodens maskot och vaktade mot allt ont
- 2. ☐ Draken är symbol för Kina och Handelsbodar uppfanns i Kina

7. Lusthus

Gå in i trädgården bakom det gröna huset. I trädgården finns ett lusthus. Det är ingen som bor i det. I lusthuset satt fina damer på sommaren och drack kaffe och kopplade av. Lusthuset har stora fönster. När damerna satt där inne kunde de titta ut på alla blommor i trädgården.

Varför satt man inomhus?

- 1. ☐ Damerna vågade inte gå ut för de var rädda för tjuvar
- X. ☒ Damerna var rädda för spindlar och insekter i trädgården
- 2. ☐ Damerna ville inte bli solbrända för det ansågs inte fint

8. Husen

Runt torget ligger de största och finaste husen i Gamla Linköping. På en del hus sitter små speglar fastsatta högt upp på fönstren. Kan du se dem? I dem kunde man titta när man satt inne vid bordet. Spegeln visade allt vad som hände ute på torget, utan att man nyfiket behövde sticka ut huvudet genom fönsterrutan.

Vad kallas en sådan spegel?

- 1. Skvallerspegel
- X. Pigtittare
- 2. Husspegel

9. Fönstren

Titta in i några av de fina fönstren! Du ser inga TV-apparater i fönstren, varför inte?

- 1. Därför att de som bor i här inte får titta på TV
- X. Det bor inga människor i här, så det behövs ingen TV
- 2. Därför att det måste se ut som förr i tiden här i stadskvarteren. De som bor här får ha TV:n längre in i rummet.

10. Julgranen

De första granarna som började användas, stod inte på golvet. De var istället små granar som stod på bordet, så kallade bordsgranar. Det var bara de rika som först hade granar. Efter ett tag blev granarna större och ställdes på golvet.

I de fattiga bondstugorna var det oftast trångt och man hade inte plats för någon stor gran. Även de som inte hade så mycket plats på golvet ville gärna ha en gran så de hittade på en lösning. Hur gjorde de?

1. De ställde granen i farstun
- X. De hade bara granen på julaftonskvällen. Sen slängde de ut granen.
2. De hängde upp granen i taket

11. Anna med Kanna

Gå in i Örtagården. I Örtagården finns en mängd olika växter som används till medicin och matlagning. Kring jul dracks det mycket öl, och den 9 december skulle ölet vara färdigbryggt. Just den dagen har Anna namnsdag. Därför kallas dagen Anna med Kanna.

När man ska göra öl behöver man en växt som heter Humle. Vad heter den på latin? (Ledtråd: tänk högt)

1. Hocus Pokus
- X. Humulus Lupulus
2. Sim sala bim

Facit

Hoppas att det har gått bra att svara på alla frågor
och att du har lärt dig något om livet förr!

Här är facit:

Fråga 1: 1

Fråga 2: 2

Fråga 3: 1

Fråga 4: 2

Fråga 5: 1

Fråga 6a: 1

Fråga 6b: X

Fråga 7: 2

Fråga 8: 1

Fråga 9: 2

Fråga 10: 2

Fråga 11: X

Karta

Gamla Linköping

Linköping
Där idéer blir verklighet

013-12 11 10 ▪ www.gamlalinkoping.se